

Regler och råd vid försäljning av tobak och folköl

Försäljning av tobak

Vad är tobak?

En tobaksvara är en vara som innehåller tobak, till exempel cigaretter, cigarrer, cigariller, pip- och rulltobak, snus, tuggtobak, portionstobak, råttobak och tobak till vattenpipa.

Anmälan

Den som tänker sälja tobak ska anmäla detta till kommunen. Anmälan ska göras innan försäljningen påbörjas. Anmälningsblankett finns hos kommunen.

Avgift

Kommunen får ta ut en årlig tillsynsavgift av dem som säljer tobak. Det är kommunfullmäktige i respektive kommun som bestämmer avgiftens storlek. Tillsynsavgiften är till för att finansiera kommunens tillsyn och avgifterna får endast användas för det ändamålet.

Regler vid försäljning av tobak

18-årsgräns

Tobaksvaror får inte säljas eller på annat sätt lämnas ut till någon som inte fyllt 18 år. Den som säljer tobak ska förvissa sig om att köparen är 18 år. Statens folkhälsoinstitut har en rekommendation om att begära legitimation av alla som ser ut att vara under 25 år vid försäljning av tobak.

Förbud mot langning

En tobaksvara får inte säljas eller lämnas ut om det finns särskild anledning att anta att tobaksvaran kommer att överlämnas till någon som inte fyllt 18 år.

Förbud mot styckeförsäljning

Cigaretter får inte säljas styckvis eller i förpackningar med färre än 19 cigaretter.

Skyltning

På varje försäljningsställe för tobaksvaror ska det finnas minst en tydlig och klart synbar skylt med information om förbudet mot att sälja tobaksvaror till den som inte fyllt 18 år. Har butiken bara en skylt ska denna placeras klart synbar vid kassan.

Marknadsföring

Marknadsföring i form av reklamskyltar och liknande är förbjudet på säljställets utsida och i skyltfönster. Reklam och annan marknadsföring inne på försäljningsstället får inte vara påträngande, uppsökande eller uppmana till tobaksbruk.

Felaktig märkning

Tobaksvaror måste förses med omfattande märkning, bland annat med varningstexter på svenska, innehållsdeklaration (för cigaretter) och uppgifter för identifikation av platsen och tiden för tobaksvarans tillverkning. Det är inte tillåtet att sälja tobaksvaror med felaktig märkning, till exempel med utländska varningstexter eller med ingen märkning alls.

Vad händer om man bryter mot lagen?

Böter eller fängelse

Den som medvetet eller av oaktsamhet säljer en tobaksvara till en person under 18 år kan dömas för olovlig tobaksförsäljning till böter eller fängelse i högst sex månader. Samma brott gäller för den som uppsåtligt tillhandahåller felaktigt märkta tobaksvaror för försäljning.

Föreläggande och förbud

Kommunen kan besluta om föreläggande eller förbud i förening med vite, som kan uppgå till flera tusen kronor. Om du bryter mot föreläggandet eller förbudet kan vitet dömas ut av länsrätten. Vill kommunen att en företeelse ska upphöra är det lämpligast med ett förbud, till exempel mot styckeförsäljning av cigaretter eller mot en påträngande marknadsföringsskylt. Behövs istället en aktiv, praktisk och konkret åtgärd av tobakshandlaren är det lämpligare med ett föreläggande, till exempel om säljaren inte förvissat sig om köparens ålder eller om butiken saknar en skylt om åldersgräns. Ett föreläggande kan även användas om egenkontrollprogram saknas.

Tobak kan tas i beslag

En tobaksvara kan tas i beslag om den säljs eller uppenbart är tänkt att säljas i strid med tobakslagen eller föreskrifter som meddelats med stöd av tobakslagen. Om säljaren vidtar de åtgärder som behövs för att sälja varan lagligt så kan tobaksvaran återlämnas. I annat fall får varan förstöras.

Försäljning av folköl

Vad är öl?

Lättöl har en alkoholstyrka som understiger 2,25 volymprocent.

Folköl har en alkoholhalt som överstiger 2,25 men inte 3,5 volymprocent och benämns som öl i alkohollagen. I denna broschyr använder vi genomgående benämningen folköl.

Starköl har en volymprocent som överstiger 3,5 volymprocent.

Anmälan

Den som tänker sälja folköl ska anmäla detta till kommunen. Anmälan ska göras innan försäljningen påbörjas. Anmälningsblankett finns hos kommunen.

Avgift

Kommunen får ta ut en årlig tillsynsavgift av dem som säljer eller serverar folköl. Det är kommunfullmäktige i respektive kommun som bestämmer avgiftens storlek.

En burk folköl 3,5 volymprocent innehåller lika mycket alkohol som 4 cl fyrtioprocentig sprit.

Detaljhandel med folköl

En förutsättning för detaljhandel med folköl är att du även säljer matvaror i butiken. Butiken ska ha ett brett sortiment av matvaror bestående av till exempel mejeriprodukter, charkvaror, torrvaror, grönsaker, konserver och djupfrysta matvaror. Som matvaror brukar också räknas pizza, piroger, smörgåsar och portioner av hämtmat. Det räcker inte att butiken bara har någon eller några av dessa varutyper i sitt sortiment. Glass, godis, chips, kaffe och te anses inte vara matvaror. Kiosker, tobaksaffärer, spel- eller videobutiker får endast sälja folköl om de uppfyller ovanstående krav.

Servering av folköl

Vid servering av folköl är det en förutsättning att du serverar mat under den tid folköl serveras. Minimikravet på mat kan anses vara uppfyllt om det till exempel serveras pizza, varma smörgåsar, varmkorv, hamburgare eller kebab. Det ska även finnas ett sortiment av lättdrycker, till exempel lättöl, läsk och vatten på serveringsstället. Servering av folköl ska ske med återhållsamhet och får inte föranleda några olägenheter i fråga om ordning och nykterhet. Rätten att få servera folköl innebär inte automatiskt en rätt att få sälja folköl. Om kunden ska kunna köpa och ta med sig folköl från ett serveringsställe, krävs att serveringsstället även tillhandahåller ett livsmedelssortiment enligt kravet för försäljning av folköl.

Livsmedelslokal

Ytterligare en förutsättning för att få sälja folköl är att försäljningsstället (detaljhandels- eller serveringsställe) bedriver verksamheten i en lokal som är avsedd för stadigvarande verksamhet med livsmedel. Verksamheten ska registreras hos miljöförvaltningen och måste uppfylla de krav som ställs både vad gäller lokalen och hanteringen av matvaror/mat.

Regler vid försäljning av folköl

18-årsgräns

Folköl får inte säljas eller annars lämnas ut till någon som inte fyllt 18 år. Den som säljer folköl ska förvissa sig om att köparen är 18 år. Precis som vid försäljning av tobaksvaror så finns en rekommendation från Statens folkhälsoinstitut om att begära legitimation av alla som ser ut att vara under 25 år.

Påverkade personer

Folköl får inte säljas till personer som är märkbart påverkade av alkohol eller andra droger.

Förbud mot langning

Folköl får inte lämnas ut om det finns särskild anledning att anta att folkölen är avsedd att olovligen överlämnas till en person under 18 år eller som är märkbart påverkad av alkohol eller andra droger.

Alternativa drycker

Den som säljer folköl ska även ha ett tillfredsställande urval av alkoholfria alternativ och lättdrycker som till exempel lättöl, läsk och vatten.

Övriga regler

Det ska vara god ordning i lokalen och det är inte tillåtet att bjuda på folköl.

Vad händer om man bryter mot lagen?

Förbud mot försäljning

Om inte alkohollagens regler följs kan kommunen förbjuda försäljning av folköl i sex månader. Upprepas regelbrottet eller anses allvarligt kan kommunen förbjuda försäljning i tolv månader. Har missförhållandena varit tillfälliga eller berott på missuppfattning kan kommunen istället utfärda en varning om detta bedöms vara en tillräcklig åtgärd. Bryter personalen mot reglerna blir även ägaren ansvarig.

Böter eller fängelse – personligt ansvar

Den person som medvetet eller av misstag säljer eller lämnar ut folköl till någon som inte har fyllt 18 år eller som är märkbart påverkad av alkohol eller droger, döms för olovlig dryckeshantering till böter eller fängelse i högst sex månader. Detsamma gäller den som säljer folköl trots att kommunen lagt ett förbud mot försäljning.

Folköl kan tas i beslag

Den som innehar folköl i uppenbart syfte att olovligen sälja dem döms för olovligt innehav av alkoholdrycker. Det innebär att folköl som uppenbarligen finns för försäljning i lokal som inte uppfyller alkohollagens bestämmelser (inte godkänd livsmedelslokal eller otillräckligt matvaruutbud) får beslagtogs av polismyndigheten. Detsamma gäller om kommunen meddelar förbud att sälja folköl.

Tillsyn

Kommunen är den myndighet som har tillsynsansvar över tobaksförsäljningen. Kommunen och polismyndigheten är tillsynsmyndigheter över folkölsförsäljningen. När tillsynsmyndigheter genomför tillsyn har deras personal rätt att få tillträde till lokalen och andra utrymmen som berörs av tobakslagen respektive alkohollagen.

Egenkontrollprogram

Den som säljer tobak eller folköl ska utöva särskild kontroll (egenkontroll) över försäljningen. Detta gäller även de som serverar folköl. Egenkontrollen innebär att den ansvarige för försäljningen ska ta fram ett program där det framgår hur denne med eventuell personal arbetar för att reglerna i tobakslagen och alkohollagen följs. Av egenkontrollprogrammet bör det framgå hur åldersgränser och andra bestämmelser tillämpas och övervakas. Programmet ska vara skriftligt och kunna uppvisas på uppmaning av tillsynsmyndighet.

Egenkontrollprogram – exempel på innehåll

- ▶ Kunskap/utbildning – hur informeras personalen om reglerna tobak/folköl och vilka är företagets interna rutiner?
- ▶ Försäljningsansvarig – vem är försäljningsansvarig och vilka instruktioner har denna för att sköta sin uppgift?
- ▶ Information till kunderna – vilka skyltar finns för att informera om bl.a. åldersgränser för tobak/folköl och hur placeras dessa skyltar i lokalen?
- ▶ Kassarutiner – vad ska personalen tänka på för att förhindra försäljning till underåriga eller påverkade personer och hur motverkas langning?
- ▶ Åtgärder – vilka åtgärder kan vidtas om försäljningsbestämmelserna inte efterlevs?
- ▶ Dokumentation – hur dokumenteras utbildningstillfällen, kontroll av skyltar med mera?

Vänd dig till din kommun om du önskar ytterligare råd och vägledning.

Tips till dig som säljer tobak eller folköl

- ▶ Tänk på att alltid begära legitimation om du är osäker på åldern. När någon ser ut att vara under 25 år och vill köpa tobak eller folköl – be om legitimation. Kom ihåg att den som är över 18 år normalt inte har något emot att uppvisa legitimation. Om kunden inte har rätt ålder eller inte kan uppvisa legitimation, förklara att du inte har rätt att sälja tobak eller folköl till den personen.
- ▶ Du har laglig rätt att vägra sälja tobak eller folköl om du misstänker att det bryter mot reglerna i tobakslagen eller alkohollagen. Tala om för personen att du riskerar böter eller fängelse om du bryter mot lagen.
- ▶ Om kunden, vid försäljning av folköl, är märkbart påverkad av alkohol eller andra droger, förklara att du inte har rätt att sälja folköl.
- ▶ Misstänker du att någon med rätt ålder tänker lämna varan till någon som inte fyllt 18 år, förklara då att du måste fråga om köpet görs åt någon som inte fyllt 18 år. Om du efter svaret fortfarande misstänker att allt inte står rätt till – vägra försäljning.
- ▶ Var uppmärksam på om det samlas ungdomar utanför butiken. Risken finns då att en person med rätt ålder handlar tobak eller folköl och lämnar över till ungdomar under 18 år. Misstänker du att detta ska hända får du inte sälja tobak eller folköl till den personen.
- ▶ Miljön i och utanför butiken kan anpassas för att inte dra ungdomar till sig genom att till exempel undvika annonsering om billigt folköl på utsidan eller i skyltfönstret. Även folkölets placering kan vara bra att tänka på. Undvik placering av folkölen precis innanför ytterdörren. Sprid inte ut folkölen på flera ställen. En lämplig placering är tillsammans med övriga drycker i en dryckesavdelning som gärna är belägen långt in i butiken eller där personalen har god kontroll över dryckerna.

- ▶ Om kunder som nekas köp av tobak eller folköl ändå står på sig eller blir aggressiva – ta det lugnt själv. Var tydlig med ditt budskap. Förklara att det inte lönar sig att diskutera. Be om möjligt en chef eller kollega att hjälpa till.
- ▶ Om kunden gör något olagligt – ingrip inte, men observera vad som händer och gör anteckningar när det hela är över. Du kan behövas som vittne. Tillkalla polis vid behov. Berätta om vad som hänt för din chef.

Har du frågor eller funderingar kring tobak och folköl
hör gärna av dig till din kommun.

Länsstyrelsen Västernorrland i samarbete med länets kommuner.

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTERNORRLAND

871 86 Härnösand | Tel. 0611-34 90 00

www.lansstyrelsen.se/vasternorrland